

XVIII

Настала тиха, місячним світлом пронизана ніч і привела з собою такий самий мирний, теплий осінній поранок.

Івоніка завинув у платину потрібні папери, витягнув гроші зі скрині й пустився в дорогу. Коли доходив кінця села, мимоволі станув. Оглянувся. Чи не забув він чого? Майже мав почуття. Він помацав ще раз за ременем гроші, помацав завинені папери. Ні, те все було тут, при нім, не бракувало нічого. Щось його здержувало, неначе забув що. Відтак промайнув поглядом по полі. Воно було таке пусте й голе, відколи зведено збіжжя, та коло того не спинялися його думки. Йому було тужно на душі, так як не раз бувало, коли Михайло був у службі.

Зітхання вирвалося з його грудей. Внедовзі знов так настане. За дві неділі кінчиться його урльоп.

Ішов поволі, з неохотою і не замічав того. Думав про місто. До нього було ще так далеко, а скільки разів топтав він уже дорогу до нього і назад, а сьогодні знов. Але він мусив. Усі грошові справи, особливо ж з банком, залагоджував він собі сам і не був би на нікого здався. Хлопці були ще замолоді і не розумілися ще на таких речах, а Марійка вже цілком не вдала би з панами говорити. Звісно, жінка. Доки він жив, робив усе сам, що припадало робити голові. Тому й було в нього все в найкращому ладі. Як умре, лишить діти на своїм місці й усе буде йти, як на шнурку...

Кілька чорних ворон, що снувалися малою розстріленою громадкою полем, сполошилося його зближенням і злетіло о якийсь кусень дальше. Перед його душею станув чомусь Сава.

«Якби се так який заєць, Сава мусив би мати його! — подумав. — Уже він на стрільця вродився! Сьогодні зрання зібрався і пішов до сусіднього села. Там був той чоловік, у котрого дав собі шити нові вовняні білі шаровари на зиму, а Михайло ходив по обійстю і все щось розмірковував. Раз відказував на мряку, що звисала туманами над землею».

«А тобі що до мряки?» — питався він, усміхаючись.

«Та ніщо! Я лише боюся, аби дощів не стягнула. Я маю надворі роботу».

«Не бійся! — потішав він його. — За годину зіп'є її сонце, що аж любо буде! Тепер ночі ясні, а небо таке чисте та блискуче, мов дзеркало; такі мряки не приводять дощу...»

Відтак перейшли його думки самі з себе на теля, що погибло. Така шкода, а передучора було ще таке веселе та бутне. В своїй малій загородці скакало так високо, що він боявся, що вискочить колись та підбіжить до своєї мами, та виссе все молоко. А їло ще так лакомо, двадцять чотири години по тім, от що! Як ті двері відтворилися? І ніхто не видів того, ніхто не чув, неначе невидимою рукою відтворилися. І ні одної людської душі не було коло стайні. Але се вже так. Як має бути яке нещастя, то і сто очей і рук не відверне його. Поміж тисяч людей вставиться воно, ніким не спостережене, ніким не зачуте, й таки буде. Як запобігати йому? Коби чоловік знав...

Се було Савине телятко, але Михайло чи не більше жалувал за ним. За новими шароварами забув Сава вже шкоду, а Михайлові воно все не дає супокою. Про що й не говорить, а наостанку все про нього заговорить. В його душі воно все жило й не давало йому супокою... Деяка худобина, особливо ж рогова, буває іноді така, що не можна її забути. Візьметься за чоловіком і держиться його й волочиться за ним, як та тіль.

Такий був сей бичок...

.....

Позавтра було святого Михайла, патрона Михайлового. Треба буде піти до церкви. Але то аж позавтра, а завтра по обіді він не буде вже дома. Забув сказати Марійці, щоби Михайло купив свічку та й відніс до церкви. Се також через он ту шкоду. На такі речі він ніколи не забуває. Зрештою, він сам уже купить свічку... Чого б він у місті аж до позавтра бавився? Має лише рату

заплатити в банку, де визичив трохи грошей, аби купити загінчик той під лісом, що припірав до його поля, — поступить до пана й верне назад. Ні, він уже завтра буде конечне дома. Сам уже піде з хлопцем до церкви.

В його серці так і знялася в тій хвилі несказанна любов до сина. «Михайло!» — кликнуло ціле його єство радісно й відчуло лише одно: любов. Але його уста осталися німі. Він був сам-один посеред мовчазних піль, і лише глибоке небо здіймалося понад ним...

Він купить йому яблук і принесе добрий, білий хлібець, коби вже лише тут був, коби був уже тут. А то до міста ще половина дороги, далеко ще. Його ноги ніби постарілися, все ніби одно місце топтали...

Пиняво йшлося йому сьогодні.